

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาพัฒนาการของสนามหลวงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะของกรุงเทพมหานคร ที่คนกรุงเทพฯ ทั้งในอดีตจนปัจจุบัน สามารถที่จะมาใช้ร่วมกันได้ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสนามหลวงในแต่ละช่วงสมัยว่ามีสาเหตุหรือปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ขึ้น นอกจากนี้สนามหลวงสามารถบอกถึงวิถีชีวิตของชาวเมืองหลวง คือ คนกรุงเทพฯ ว่ามีรูปแบบวิถีชีวิตเวลาที่ใช้สถานที่สาธารณะเป็นอย่างไร มีคนกลุ่มไหนใช้สนามหลวงบ้าง และใช้ในกิจกรรมอะไร อย่างไร

จากการศึกษาพบว่า ในประเทศไทยมีการใช้พื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันกับสนามหลวง ตามที่มีหลักฐานปรากฏชัดมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และมีการใช้ต่อเนื่องมายังกรุงรัตนโกสินทร์ จนพัฒนาการมาเป็นสนามหลวงอย่างในปัจจุบัน ในระยะที่ 1 ช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2393) กิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ คือ เป็นสถานที่จัดงานพระราชพิธีพระเมรุมาศของกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง การใช้เป็นที่ทำนาหลวง โดยเฉพาะในระยะที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (พ.ศ. 2393-2475) เริ่มมีการเพิ่มกิจกรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ งานเลี้ยงต้อนรับการเสด็จกลับมาจากต่างประเทศ งานฉลองพระนครครบรอบ 100 ปี มีการจัดงานแสดงสินค้าขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย การใช้สนามหลวงเป็นสนามกีฬา เช่น สนามกอล์ฟ สนามแข่งม้า สนามแข่งวูวพั่น พอถึงระยะที่ 3 ช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2475-2539) กิจกรรมต่าง ๆ ของสนามหลวง ก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น เช่น จัดงานฉลองวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันรัฐธรรมนูญ วันปีใหม่ สงกรานต์ พระราชพิธีต่าง ๆ นอกจากพระเมรุมาศ ก็เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เช่น พระราชพิธีรัชฎาภิเษก กาญจนภิเษก เฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ อีกกิจกรรมสำคัญที่เกิดขึ้น คือ การใช้สนามหลวงเป็นที่แสดงออกทางการเมือง เช่น ใช้ในการไฮร์ปาร์ค ปราศรัยหาเสียง ชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง และการที่สนามหลวงได้เข้าสู่การเป็นสวนสาธารณะ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่สนามหลวง มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย เช่น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องเศรษฐกิจ ระบบการเมือง การปกครอง และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จนกระทั่งปัจจุบันที่หน้าที่หลักของสนามหลวง คือ การเป็นสวนสาธารณะ ที่คนกรุงเทพฯ สามารถที่จะมาใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ตลอดเวลา แต่ก็ไม่ใช่ที่คนกรุงเทพฯ

ทุกคนจะใช้สนามหลวง คนกลุ่มที่มักจะมาใช้สนามหลวงคือ คนที่อยู่ในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ที่อพยพมาจากต่างจังหวัดเพื่อมาทำงานในกรุงเทพฯ เป็นผู้ที่มาประกอบอาชีพต่าง ๆ ในสนามหลวง คือ พ่อค้าแม่ค้าที่มาขายของอยู่ที่สนามหลวง คนขายบริการทางเพศ โดยอยู่ในกลุ่มที่เป็น “คนจนเมือง” (Urban Poor) ในเวลาที่มีกิจกรรมพิเศษ เช่น พระราชพิธี จะมีคนมากมายมาที่สนามหลวง มีผู้คนทุกเพศทุกวัยแต่อยู่ในช่วงของผู้ใช้แรงงานถึงกลุ่มชนชั้นกลาง ถ้าเป็นการชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง หาสื่อ ผู้ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมก็มักจะเป็นกลุ่มชนชั้นกลางมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ